

**Cuando
llueve y
hace sol,
la bruja
se peina.**

En Clave de niños

<http://sinalefa2.wordpress.com/>

Als het regent en de zon schijnt 15: De heksen kammen zich

(with English summary)

*Als het regent en de zon schijnt,
kammen de heksen zich.*

PLOU I FA SOL

Allegretto

Re La7 Re

Plou i fa sol, les brui-xes es pen - ti - nen;

Lam Si7 Mm La7 Re

plou i fa sol, les brui - xes por - ten dol.

In een Catalaanse spreuk zijn de heksen zich aan het kammen:

*Plou i fa sol,
Les bruixes es pentinen*

of

*Plou y fa sol,
Las bruixas vers,¹*

in Portugal:

*Quando chove e faz sol,
estão as bruxas a seu pentear-se.*

Het kunnen echter ook de feeën (*as fadas*) zijn, die hun gouden haren kammen.² Ook in Italië kent men de kammende heksen: in Istrië *petinin lis striis*, in Pirano *le strighe se pètena* en in de

---

¹ H-Z Sp 1a en 2a, 5, 6a, 7a; in H-Z Sp 3 en 4 kammen ze zich met een slak (*caragol*) (Rohlf's 1979, 87); Mannhardt 1858: 395 nt. 1, naar mededeling van Milá y Fontanal in Barcelona, die *vers* vertaalt met 'striegeln' = roskammen (maar het Wb zegt bij *versar*: 'draaien'). Het kammen van feeën is zeer bekend; ook van Holda wordt dit gezegd: Tussen Hassloch en Grüneworth ligt een eiland in de Main. Aan de rechterarm ligt de zgn. Frau-Hulda-steen, waar zich soms in de maneschijn een fee, fra-Hulle, zich vertoont, die haar gouden lokken kamt (Knappert 1887, 148 n. 1 naar Panzer II, 115). Bij Orchard (Engeland) is een diepe vallei, waar een beek kabbelt, waar in donkere nachten een in het wit geklede vrouw komt, die haar haar met een zilveren kam kamt. Het volk noemt haar Madame Gould (Knappert 1887, 155 naar S. Baring Gould in: Henderson, *Folklore of the N. Counties of England*, 330ff). Ook zeemeerminnen hebben prachtig lang gouden haar en als ze gezien wordt op een golf haar gouden haar kammend is dat een voorbode van een storm (Boos 1984, 290 uit Dal in Zweden). In de Zweedse provincie Närke is het de in bossen en moerassen dwalende Kate van Ysätter (een parochie in Asker), die als een jong meisje met haar tot op de grond verschijnt aan jagers, die haar zich zien kammen of die haar uitzonderlijk witte kleren aan het wassen is (Boos 1984, 296). Een visser van het Hebrideneiland Muck zag een Nixe, gezeten op een drijvende haringkist, haar haar kammen. Toen ze zich ontdekt zag, dook ze he water in. Op een zwarte steen aan de kust bij het oude huis Knockdolion in de buurt van Girvan kwam 's nachts een Nixe zitten, die urenlang zingend haar haar kamde (Agricola 1967, 131f n°185 naar *FL* 71, 1960, 84; Chambers, 332). Agricola noteert als zich kammende wezens: heksen, reuzenvrouwen; oude vrouw; wilde juffer; juffer op rots of bij bron; witte vrouw; prinses; zeevrouw (= meermin); boze geesten als meisjes; wedergangsters (ID., 276). In Am. Guiana, the 'Lake Woman' of Arawak mythology, surprised at her toilet, forgets and leaves behind on the bank the silver comb with which she was combing her hair (Lévi-Strauss, *From Honey to Ashes*, 1974, 200 naar Roth, 'An Inquiry...', in: *30th ARBAE* (1908-9), Washington 1915, 242). Vaux Catalan: *Plou i fa sol, les bruixes se pentinen* [Ferro Ruibal 2007, 78: *es pentinen*], *Plou i fa sol, les bruixes porten dol* 'It rains and it shines, the witches comb (their hair), It rains and it shines, the witches wear mourning (clothes)' (Lleida prov. Catalonia; song sung by respondent's mother whenever a sunshower occurs). ParemióRom: *Llueve y hace sol, [/] las bruixas se peinan; [/] llueve y hace sol, [/] las bruixas llevan duelo* [luto]. Comments: Así, en Gomis (1998: 119), con localización en Barcelona. Estruch (2010: 149) lo recoge en Saldes y Borredà, sin pausas versales, con coma en lugar de punto y coma, y con el clítico normativo es (en lugar de se). Barcelona, El Barcelonès, Barcelona, Catalonia, Spain. Borredà, El Berguedà, Barcelona, Catalonia, Spain. Saldes, El Berguedà, Barcelona, Catalonia, Spain. (Estruch i Subirana, Maria. *Els noms populars de núvols, boires i vents al Berguedà*, 2010, 149; Gomis i Mestre, 119). Ferro Ruibal 2007, 78: galego: *Chove e vai sol, estanse a peitear as bruxas* (O Porriño), *están as bruxas a *peinarse* (Oleiros, Salvaterra do Miño) (Fernández 2003, 195). // Zie liedjes in §2.2. *Ses bruixes es pentinen quan plou i fa sol*. // Les Bruixes de Vallbona de les Monges viuen en coves que hi ha en un tossal proper. Sempre van molt descabellades i només *es pentinen quan plou i fa sol*. Coneixeu la cançó? *Plou i fa sol, / les bruixes es pentinen, / plou i fa sol, / les bruixes porten dol* (Es canta quan plou); cf. Victor Pàmies i Riudor: *Pluja n° 515*. // Een gedichtje van Màrius Torres luidt: *El sol és aquí, / entre la rosa i el molí. / Matinet matí, / les bruixes es pentinen. / El sol és aquí. / Ai! Que es menja la calitja!* // In Servië zit een Vila ('fee') haar haar te kammen, daar waar de regenboog de grond (beter: het water) raakt (F.S. Krauss, in: *Mélusine*, II, 43). Wikipedia: In Catalonia it is said that the witches are brushing their hair, *les bruixes es pentinen*. // Guillem (2007-01-04): We have a song for that in Catalan. *Plou i fa sol, les bruixes es pentinen, plou i fa sol, les bruixes porten dol...* Which translates as something like: 'It's raining and it's sunny, witches are combing their hair, it's raining and it's sunny, witches are mourning...' In Spaans (sinalefa2.wordpress.com): *la bruja se peina* (met afbeelding). // merquiades (Jan 16, 2015; USA Northeast): Un refrán: *Llueve y hace sol en Madrid las bruixas se peinan*. // *Cando con vento soán chove, tódalas pedras move. Cando chove, chove; cando neva, neva; cando chove e fai vento, mal tempo. Cando chove e fai vento, pecha a porta e estate dentro.* (Eladio Rodríguez González (1958-

Frans Pyreneë *las breishas se penchenon*.³ Bij de Zuid-Slaven wordt als de zon schijnt en het regent gezegd: 'De *oblakinje vile* kammen hun haar.'⁴

English summary

In a Catalan proverb the witches are combing their hair. Also in Portugal the witches are combing their hair, but it may also be the fairies who are combing their golden hair. Also in Italy the hair-combing witches are known as well as in the French Pyrenees. The South Slavs say when the sun shines and it rains that the weather fairies are combing their hair.

1961), *Diccionario enciclopédico gallego-castellano*, Galaxia, Vigo s.v. Chover). www.universonline.it: Proverbi, modi di dire e detti con la parola: Piove: *Quando piove e tira vento, serra l'uscio, e statti drento*.

² Alvar in Rohlfs 1979, 87f nt. 152 naar J. Lopes Dias, *Etnografia da Beira*, Lisboa 1944, 186. Vgl. H-Z Port 1: *estão as feiteiras a pentear-se*; 2: *las bruxas se pentinan*; 3: *estao as bruxas a pentear se em Campo Maior*; H-Z Port 4: *As bruxas catam lendeas* 'de heksen luizen zich'. G-Z Port 1 (*pentiam seus cabelos de ouro* [hun haren van goud]). Ferro Ruibal 2007, 78: Port: *Estão as bruxas a pentear-se* (Portalegre; Carvalho 1983, 164) *Quando chove e faz sol estão as bruxas a pentear-se* (Casculdo, 228 naar Lopez Dias). // *Se chove e faz sol estão as bruxas a pentear-se*. // Constantino Cabal, *Los Dioses de la vida. La Mitología Asturiana*, Madrid 1925 (repr. 2008), 14: *Está á chover é á facer sol, e as feiteiras á pentear-se en Penamaior* (J. Leite de Vasconcellos, *Revista Lusitania*, I, 1887, 307). Bask: *Eguzkia eta euria batera, sorginek orraztuten* 'sun and rain at the same time, the witches are combing themselves' (Gold 2001, 453). ParemióRom: *Plou i fa sol, [/] les bruixes se pentinen [/] amb un caragol* (Catalan): Lluève y hace sol, [/] las brujas se peinan [/] con un caracol. Comments: La fuente anota: "J. Pin i Soler en *Revue des Langues Romanes*; sense procedència". Nótese el uso del clíptico *se* por el normativo *es*. (Gomis i Mestre, 1998, 120). *Está a chover e a fazer sol / E as feiteiras a pentear-se em Penamaior* (Portuguese): Está lloviendo y haciendo sol / Y las hechiceras peinándose en Penamaior. Paços de Ferreira, Porto, Portugal. (Leite VII, 183). David Figueres Felip i Antoni Veciana Ribes, *Recull de Literatura oral de Capafonts*, 2006: Teresa Besora (2001): *Plou i fa sol / Les bruixes es pentinen / Plou i fa sol / La Verge de l'Albiol*. Aquí la mare diu "la Verge de l'Albiol" a l'últim vers mentre que la filla diu el clàssic "les bruixes porten dol". // Tristania, Jun 20, 2007: La versió barcelonina diu: *Plou i fa sol / les bruixes se pentinen / plou i fa sol / les bruixes porten dol. / Plou i fa sol / les bruixes se pentinen / plou i fa sol / les bruixes i els bruixots*. Al Maresme es canta: *Plou i fa sol / les bruixes es pentinen / Plou i fa sol / les bruixes fan un ou*. A Vallespinosa: *Plou i fa sol / les bruixes es pentinen / plou i fa sol / les bruixes de Querol / se pentinen pel sol*. A Figueres: *Fa sol i plou / les bruixes es pentinen / fa sol i plou / les bruixes fan un ou*. A Mallorca: *Plou i fa sol / les bruixes es pentinen / plou i fa sol / el diable tupa la dona*. A Mora d'Ebre: *Plou i fa sol / les bruixes es pentinen / amb un caragol. / Sant Pere i Sant Pau / porteu-ne les claus / per obrir els angelets / que es moren de fred. / Divina Pastora / tocava el tambor / i els àngels anaven / a la professó. / Les pobres mongetes / tancades en clau / les puces hi entraven / pel pany de la clau*. I a Manresa: *Plou i fa sol / les bruixes se'n pentinen / plou i fa sol / les banyes d'aquest bou. / Plou i fa sol / les bruixes se'n pentinen / plou i fa sol / les bruixes porten dol. / Plou i fa sol / les bruixes se'n pentinen / plou i fa sol / les bruixes porten dol. / Mengen pa blanc / botifarra i llangonissa / mengen pa blanc / formatge i enciam*. // A. Tavares Louro 11 de junho de 2007: *Quando está a chover e a fazer sol, costumamos dizer: Estão as bruxas a pentear-se*. // Setsu Izumi (Abr 18, 2013): *a chover e a dar sol, as bruxas estão a pentear-se*. // *A chover e a trovejar estão-se as bruxas a pentear. A chover e a fazer sol, estão as bruxas a cozer pão mole*. (premiraflores, 11-11-2012)

³ H-Z It 1 en 2 met de opmerking: 'ein Widerspruch: die immer zottige Hexe kämmt sich!' H-Z Fr 1. Ferro Ruibal 2007, 78: *Quando piove col sole è perché si pettinano le streghe*. Beccaria 1995, 139: Triveneto: *piova e soe / e strighe se fa e coe, of se petena*. // Vraag op internet: *Perché si dice che quando piove col sole si pettinano le streghe?* Flute90 zegt: 'Mia nonna dice sempre che *quando piove col sole si pettinano le streghe*... E' molto poetico il detto che *quando piove con il sole le streghe si pettinano*, però non so da dove derivi.' Rake75 zegt: 'Le streghe hanno da sempre una forte affinità col mondo naturale. Il detto che *quando piove col sole si pettinano le streghe*, può essere riferito al fatto che le streghe hanno l'abitudine di creare oggetti magici e in questo caso si tratterebbe di magia per associazione, le streghe col pettine stregato si pettinano la cascata di capelli che diventa in natura la pioggia che cade col sole.' // In Italy, Milan-area, it's *le streghe si pettinano* 'the witches are combing their hair.' (Isabella Z, 26-10-01) // *Quando piove col sole si pettinano le streghe* (Richiesto da Brusina). E' stato molto difficile reperire informazioni su questo proverbio che descrive un cielo nuvoloso ma non compatto, dal quale fanno capolino

---

i raggi del sole. Sembra vi siano due possibili interpretazioni e **la prima** mi sembra la più attendibile. 1. Nell'antichità sicuramente l'uomo si meravigliava di tale fenomeno non riuscendo a darsene una giustificazione plausibile. Così si sono inventate spiegazioni fantastiche come, ad esempio, che le streghe si stessero pettinando e che, **per magia**, la loro fluente chioma diventasse una pioggerella sottile illuminata dal sole. Una variante del proverbio, infatti, recita: **“Quando piove col sole è perché si pettinano le streghe”**. 2. La pioggia col sole è un evento **raro** che mette in risalto la **contraddizione**, così come accade in altri modi di dire legati allo stesso evento e che descrivono situazioni paradossali. // Catalan (verdagner): Sunshower = *Pentinada* (combing). There is a traditional Catalan song that goes "It rains and the sun shines, witches comb their hair...". Like combing after a shower, with little drops falling... you can imagine. // Montesacro, Roma (May 9, 2008; van grootmoeder): *Piove e c'è il sole: si pettinano le streghe*. // Mitì Vigliero (31 luglio 2008): se c'è il sole e contemporaneamente piove, si tratta de *il Diavolo e le Streghe che fan l'amore* oppure, più piamente, degli *Angeli che si pettinano*. ParemioRom: *Quant ch'al plûf e al è soreli [/] si petènin lis striis* (Friulian): Cuando llueve y hay sol [/] se peinan las brujas. Comments: Versión normativa: Cuant che al plûf e al è soreli [/] si petenin lis striis. Friuli-Venezia Giulia, Italy. (Ostermann, Valentino, *Proverbi friulani raccolti dalla viva voce del popolo*, 1995, 42). *S'a è ploie e soreli insieme, si petenin lis strîs* (Friulian): Si hay lluvia y sol a la vez, se peinan las brujas. Comments: Versión normativa: Se e je ploie e soreli insieme, si petenin lis striis. Friuli-Venezia Giulia, Italy. (Del Fabro, Adriano, *Proverbi e modi di dire del Friuli*, 2000, 123).

⁴ Pócs 1989, 16: if the sun is shining while it is raining, it means that the *oblakinje vile* are combing their hair. The *oblakinje vile* (weather *vile*) bring bad weather and devastate the fields with hail.